

Härna
kyrka

SÖDRA VINGS PASTORAT

Södra Vings pastorat omfattar Södra Vings församling, med Södra Vings, Härna, Fänneslunda-Grovare och Varnums kyrkor samt Trogareds Kapell, och Hällstads församling, med Hällstads, Murums, Möne och Kärråkra kyrkor. I Södra Vings pastorat har det firats gudstjänst allt sedan 1100- talet och fortfarande, i allra högsta grad, hålls här gudstjänster, mässor, dop, konfirmationer, bröllop och begravningar. Här bedrivs körverksamhet, barngrupper med mera. Vid intresse anordnas även visningar i de olika kyrkorna och för den som önskar läsa mer om de olika kyrkorna i pastoratet erbjuder riksantikvarieämbetets bebyggelseregister många och detaljerade fakta om kyrkorna.

Har ni några funderingar eller frågor- kontakta gärna oss direkt på pastorsexpeditionen, via telefon eller över mail, så hjälper vi er direkt, eventuellt kopplar vi er vidare till kyrkoherde, komminister, barnledare, kyrkomusiker eller kyrkovaktmästare, beroende på ärendets typ.

Vänligen/ *Södra Vings Pastorat*

Besöksadress: Boråsvägen 5, 523 74 Hökerum

Telefon: Pastorsexpeditionen: 0321-510 82

Mail: sodra.vings.pastorat@svenskakyrkan.se

Hemsida: www.svenskakyrkan.se/sodra.vings

Härna Kyrka

241 meter över havet, på en ås ovanför ån Viskan, lyser pastoratets minsta, men väldigt vackra och intima, kyrka. Härna kyrka är medeltida och uppfördes under något av decennierna kring skiftet mellan 1100 och 1200 talet. Det är också den enda av pastoratets kyrkor som har klocktornet kvar. Södra Vånga kyrkoruin har visserligen klocktornet men, som namnet antyder, inte kyrkobyggnaden.

Runt kyrkkullen ligger en samlad kyrkby, utvecklad ur en såkallad högaby vid ett hedniskt gravfält. Här vid Härna Lider, som platsen kallas, har alltså förkristna ceremonier tagit plats och norr om kyrkan ligger just ett stenröse tillika hednisk begravningsplats och vittnar om just detta. Ån Viskan var en viktig farled innan vägarna var körbara och trakten är berikad med många fornlämningar. Runstenen över den mäktige Bulu, som ligger i Härna, är en av landets äldsta och också högsta runstenar.

Kyrkogården i olika nivåer

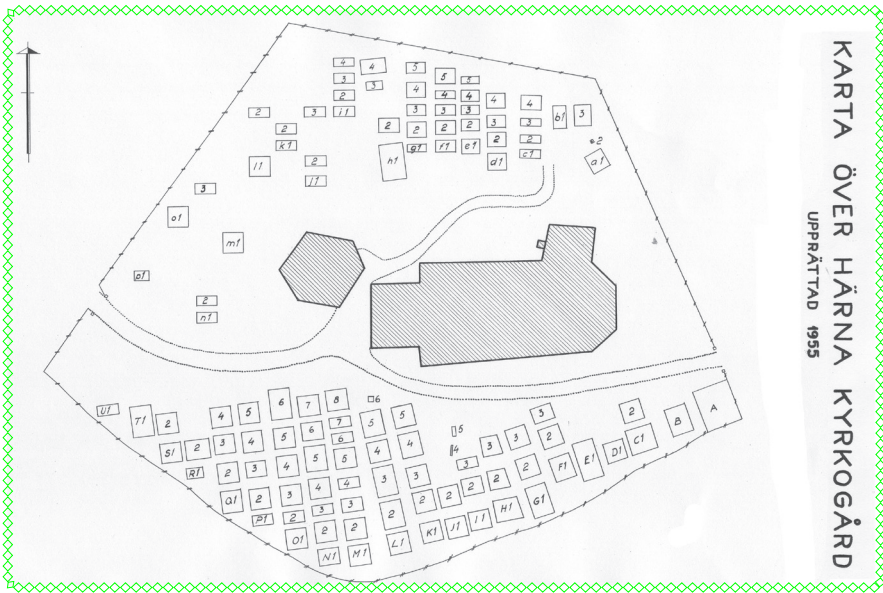

Den röda klockstapeln är ifrån 1700- talet

Potatis och spirande kärlek

Tore Österhag har gjort ett strålande arbete med att skildra forna tiders Härna. Med ett levande och målande språk är hans verk "Handlarna från Härna" väl värd att läsa. Följande material med potatis och kärlek i fokus är hämtad från denna bok om Sassarpsdynastin och andra ätter som levt och lever i Härna.

Första gången potatis omnämns i Ås härads domböcker är 1793, då en bonde i Hällstad stämmer sin granne för att dennes svin ätit upp all hans sättpotatis. Sju år senare, 1800, är det första potatismålet från Härna uppe i tinget. Det är soldaten Sven Hellström från Skraddaregårdens soldattorp som ertappas när han rotar efter potatis i "lieutenanten välborne herr Carl Adam Lilliehöks potatisland på säteriet i Tissås ägor." Jonas Alströmer som 1724 var först med att ta med sig potatis till Sverige möttes till en början med stor skepsis men potatisen kom senare att verka omedelbart livsnödvändigt för svensken i allmänhet och kanske torparen i synnerhet då denna knöl visade sig kunna växa och klara sig också i mager jord. Från Gunnar Falkås bok, Knallepåsen, har under rubriken "Potatisäktenskap" följande stycke hämtats: "...Men kärleken lät inte hejda sig. De unga slog sig ihop som de alltid gjort, bröt upp några tegar i skogen eller på heden, byggde sig en koja och ingick äktenskap i förlitna på Gud och sin potatisåker. De gick på dagsverken hos bönderna, sysslade med olika slöjder, odlade mera mark undan för undan och drog sig fram så gott det gick, medan barnkullen växte. Men ibland slog potatisen fel, och då var det inte för nådigt."

Planritning Härna K:A

Sakristia

Utrymme för prästens omklädning samt för förvaring av skrudar och kärl, oftast i anslutning till altare och predikstol

Kyrkklocka

Klockor kom inte att användas inom kristendomen förrän omkring år 535 i Italien. Kyrkklockan används för att sammankalla till mässa

Klockstapel

Plats för kyrkklockorna i de fall inga kyrktorn har tillkommit. Dessa spelade i de flesta fall ut klockstapelns existensberättigande

Kor

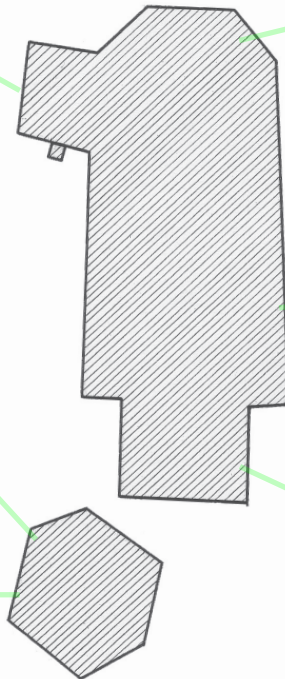
Den del där altaret är. Namnet kommer ifrån att kören normalt hade sin plats där

Långhus

"Församlingens rum" ofta med bänkrader längs med båda långsidorna. Förr i tiden fanns det en viss ordning för vart byborna skulle sitta

Vapenhus

Kyrkans förrum. Vanligtvis i kyrkans västparti. Myten gör gällande att männen skulle lämna sina vapen här innan de steg in i kyrkan för mässan

Exteriören

Av socknens fyra byar; Härna, Bondarp, Sassarp och Åstorp, är Härna äldst med sin vackra kyrka som, likt de flesta andra kyrkor i pastoratet, står på en hög höjd. Anläggningen är väl exponerad, utan skyddande bebyggelse, i två skilda etager med hög nivåskillnad.

Tillbyggnad av den kyrka som står på kullen idag skedde på 1600- talet, då det medeltida koret med absid ersattes med nuvarande tresidigt avslutade kor. Härna kyrka är minst i pastoratet och har en genuin, smal och tornlös byggnadskropp. Kyrkans höga ålder går att avläsa på de buktningar och skevheter som väggarna präglas av. Klockstapelns flöjel har årtalet 1737 utstansat, vilket kan ange dess byggår. Den lilla klockan göts år 1746 och blev omgjuten 1845. Den stora klockan har inget år angivet men tros vara från 1500- talet. Ett av fönsterna i långhuset var förr en dörr; märken på murens utsida minner om detta.

Solur ifrån 1728

Om man har tur får man sällskap av denna kisse vid besök på kyrkogården

Bynannen återkommer. Orten är liten men har vart befolkad länge

VISSTE DU:

1776 finns noteringar om en fattigstuga i Härna. Tillträde till denna var dock inte det lättaste att få vid denna tid. Istället kunde fattiga få beskedet att de skulle "ikring i socknen" vilket innebar att socknens hemmansbrukare, vid den här tiden 42 stycken gårdar, fick agera matlag och föda den fattige en dag var efter rullande schema. För att hålla reda på turordningen hade man särskilt färdigställda fattigbrickor, på vilka matlaget markerade hjonens närvaro i gården. Fattigpengar kunde också delas ut till fattighjon, som hjälp i "ikring- strövandet".

Interiör

Äldre kyrkor har som regel genomgått en rad mer eller mindre omfattande upprustningar och ombyggnationer. Att de underhålls är en förutsättning för att de inte ska rasa samman. Härna kyrka återinvigdes 2010 efter att ha varit stängd för sanering och renovering i nära två år. Kalk, fukt och trä råkar utgöra perfekt grogrund för hussvamp vilken olyckligtvis drabbade Härna kyrka. Resultatet av renovering och sanering blev dock ett mycket tidsenligt kyrkorum, utan att för den sakens skull gör avkall på kyrkans höga ålder och rika historia. Möten med antikvariska myndigheter, sockenråd och Härnabor lade grund till detta moderna, flexibla och användarvänliga kyrkorum.

Istället för de förr golvfasta bänkraderna står där nu fristående bänkar, enkla att möblera om efter behov. Också altarringen är fristående och går enkelt att flytta vid behov. Trägolvet som var angripet av svampen byttes mot röd kalksten ifrån Kinnekulle. Ljuskronorna är putsade och försedda med nya elledningar. Taket har försetts med ny belysning och det finns en modern ljudanläggning. Värmeanläggningen är också ny och trots det stora arbetet märks att en varsam klubba fastslagit besluten. Medeltid, barock och nyromantik gör sig fortfarande påmind i kyrkorummet. Altaret består nu av smide signerat Christer Ekegren och en gotländsk kalksten som kyrkoherden i Södra Vings pastorat, Anders Vickman, själv för till Gotland för att frakta hem. Biskopen i Skara Stift, Erik Aurelius, återinvigde kyrkan under stor glädje och stolthet av församlingen, vars ideella krafter stöttat hela projektet från start till mål. Kvinnogrupper klädde bland annat om altarringen och sydde kuddar till bänkarna.

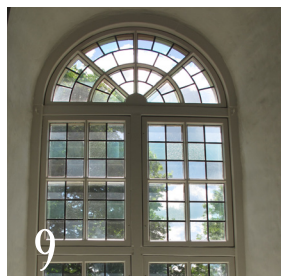
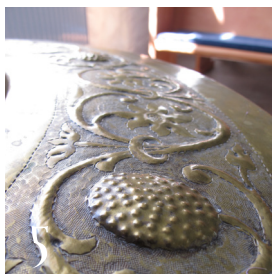
Överste Börje Drakenberg och hans hustru Christina Stierna donerade i mitten av 1600-talet såväl altartavla som predikstol till Härna Kyrka och deras avtryck har markerats i båda fallen. På predikstolen går deras namn att finna, tydligt markerat, samt datum för gåvan, 27 april 1659. Inte helt ovanligt för tiden men i moderna människors ögon rätt extravagant kan synas att herr Drakenberg donerade altartavlan i utbyte mot att hans porträtt skulle återfinnas på bilden bland Jesu lärjungar.

Ta en titt till höger om Jesus på altartavlan, klädd i svart och med vit tidstypisk krage, blickar Börje Drakenberg ut mot församlingen. Läs mer om honom under kuriosa-sidorna längre fram i foldern. Under en period var altartavlan nerplockad och ersatt av det uppståndelsekors som nu står bredvid dopfunten. Dopfunten är medeltida, förmodligen ifrån 1200-talet, och är uppbyggd i två delar där cuppan, den övre delen, är något gulare än botten som går mot rödare toner. Den dekorerade skålen skänktes 1940 av komminister Anton Kumler. Gåvorna till kyrkan, kan också nämnas, har varit många och generösa.

Detaljer & kuriosa

Kyrkobyggnader är i sig märkliga, i såväl användningsområde som utformning, och inte sällan har de flera hundra års historia på nacken. Många är de generationer och släkter som passerat och fortfarande passerar kyrkans verksamheter i flera av livets viktigaste skeden; dop, konfirmationer, bröllop och begravningar. Traditionen är att kyrkan skall prydas med det vackraste vackra. Här följer några av detaljerna i Härna kyrka.

- 1.) Kulturskyddas gör gravvårdar med kulturhistoriska värden, liksom denna
- 2.) Förteckning över präster som tjänat i kyrkan
- 3.) Klockorna i klockstapeln
- 4.) Femarmad glaskandelaber
- 5.) Detalj, dopfont

- 6.) Ikonbild
- 7.) Kalkstenen pryds här och var av fossiler
- 8.) Predikstolen och datumet för donationen
- 9.) Kyrkrummets sex rundbågade fönster tros ha huggits ut till nuvarande storlek 1728, kanske det rent av togs upp helt nya fönster på norra sidan.

Drakenbergh, Tissås

Säteriet på Tissås första kände ägare var Per Tijstel. Möjligtvis var det han som kom att ge gården namnet som ursprungligen betyder gudinnan Disas ås. Kring 1600 tillhörde Tissås Nils Börjesson, född 1580 i Nya Lödelse, student i Lübeck, men tidigt satt i krigstjänst. Han var slottsfogde på Älvsborg och stadsresident i det då nygrundade Göteborg...

Sonen Börje Nilsson föddes på Tissås 1606 och tjänade som såväl löjtnant, kapten, major och överstelöjtnant vid olika regementen. Till Härna kyrka skänkte han såväl altartavla som predikstol. Samma år som han blev adlad tog han sig namnet Drakenbergh. Förmodligen efter den tyska staden Drakenburg, som hans regemente intagit. 1646 sårades Börje svårt i det danska kriget vid ett anfall mot Bohus fästning. En kula gick in över hjärtat och ut genom ryggen. 1647 var han dock åter i fält, helt återställd. Med sin hustru Christina Stierna, som han levte med sedan 1644, fick han tre söner som alla valde den militära banan. Börje levde till den aktningssvärda åldern av 85 år (1692) trots ett hårt och farligt liv i många strider. I ett protokoll från Vintertingen 1701 omnämns Erik Drakenbergh, Börjes bror. Också han officer och sedermera adlad. Man kan ana att Erik var av en lättstött karaktär då följande rader står att läsa, trots att det vid den tiden inte alls var ovanligt att också "smäsaker" fördes fram vid tingen. (Smädesvisa och eventuell dom stod inte att läsa) Stavningen var också tämligen skiftande och fri.

*Företrädde Leutnanten wällborne
Herr Erik Drakenbergh, högel. Beklagandes,
huru som en ganska oanständig smädesvisa
voro sammansatt och sjungandes under tiden
här i Wings förämbling, hwarigenom både
hans och fleres förnäma huus i församlingen
voro skymfel. Rörde med kräkel och öknamn,
hwartill han höllo drängen och skomakaren
Bängt på Swederna till een deel skyldig...
inspectoren Gustaff Eekman skohlat sjunit een
sådan wisa både i Romsåhs och hoos herr
Leutnanten Rutenskölld på Getere, därest han
skulle sagt, att där voro Swedie-Bengts wisa...*

Kärleksfulla ord

Seden att resa stenar över bortgångna är gammal, inskription lika så, först med runor och sedan med vår tids bokstäver. Fotots två stenar redogör för en kär makas minne och en omtyckt prästs dito.

Den vänstra gravvården reste Kong. Hofpredikanten och Comm. Per Erland Lunden över sin maka Maria B. Eleonora Stierngranat, född 12 augusti 1788, gift 9 augusti 1808 och död 19 juli 1813, bara fem år efter bröllopet och blott 25 år gammal. På baksidan står följande inskription att läsa:

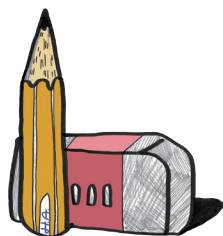
EN
SÖRJANDE
MAN
RESTE STENEN
TILL MINNE
AF
DEN BÄSTA
MAKA

-
STÖRE INGEN DETTA STOFT
FÖRR ÄN DEN EVIGES RÖST
ÅTERKALLA DET
FRÅN SIN HVILA

Den som den högra stenen vilar över föddes det år Maria och hennes Per gifte sig. Och denne man tjänade som präst fram till det år han dog. Inskriptionen här lyder som följer: *Åt minnet av Benjamin L. Sundborg, f. 1808 - d. 1863, präst i Härna 1843-1863. Sann människövan sädde han månet tro till det goda i barnens hjärta. En tacksam lärjunge reste stenen*

Södra Vings pastorat omfattar Södra Vings församling med Södra Vings, Härna, Fänneslunda-Grovaré och Varnums kyrkor samt Trogareds kapell och Hällstads församling med Hällstads, Murums, Möne och Kärråkra kyrkor. I Södra Vings pastorat har det firats gudstjänst allt sedan 1100- talet och varje enskild kyrka har sin historia och själ. I detta häfte ges en introduktion till Härna kyrka.

Form och innehåll:
Hanna Andersson